

CUMHURİYET HALK PARTİSİ'NDE BÜLENT ECEVİT VE ORTANIN SOLU DÜŞÜNCE

Gürcan Bozkır*

CHP'ye Bülent Ecevit'in girişi 1957 tarihinde gerçekleşmiştir. Ecevit'le birlikte partiye 1957'de daha başka isimler (Turhan Feyzioğlu, Coşkun Kırca, Ali İhsan Göğüş) de katılmıştır. Bunların bir kısmı daha sonra onunla parti içi mücadele edecek isimlerdir. CHP bu yeni katılımlarla daha değişik bir parti yapısına doğru kaymıştır. Partiye yeni katılan bu kişiler kurdukları CHP Araştırma Bürosuyla daha modern ve rasyonel bir politika izlenmesi konusunda partiyi harekete geçirmişlerdir. Bu süreçten sonra Bülent Ecevit CHP'de yenilikçi çizginin öncülerinden biri olarak anılmaya başlanacaktır¹.

CHP'de politik değişiklik 1960 ihtilalinden sonra hızlanmıştır. 27 Mayıs 1960 tarihinde gerçekleşen ordu müdahalesi sonrası Türk siyasal hayatı bir hayli karışıklık geçirmiştir. Demokrat Parti'nin kapatılması nedeniyle sağda birden fazla parti yer alırken, 1961 Anayasası'nın sağladığı ortamda solda CHP'nin yanına Türkiye İşçi Partisi katılmıştır. Türkiye İşçi Partisi'nin "Sol" bir parti olduğunu açık söylemesi, dünya siyasetinde sol akımların giderek güçlenmesi, Amerika

* Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü

¹ Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye**, sf. 78, Suna Kili, **1960-1975 Döneminde Cumhuriyet Halk Partisi'nde Gelişmeler. Siyaset Bilimi Açısından Bir İnceleme**, İstanbul, 1976, sf. 128-129, Erdoğan Teziç, **100 Soruda Siyasi Partiler (Partilerin Hukuki Rejimi ve Türkiye'de Partiler)**, İstanbul, 1976, sf. 5.

CHP VE ORTANIN SOLU

Birleşik Devletleri aleyhtarı bir ortamın doğması gibi nedenler üst üste geldiğinde CHP, klasik politik çizgisini gözden geçirmek zorunda kalmıştır².

CHP'de yeni politik çizgiye ilişkin ilk adımlar 1961 Kurultayı'nda ilan edilen "Temel Hedefler Beyannamesi" ve 1964 Kurultayı'nda raportörlüğünü Bülent Ecevit'in yaptığı "İleri Türkiye Ülkümüz" bildirileriyle atılmıştır³. Şubat 1965 tarihindeyse parti yeni politikasının "Ortanın Solu" olduğunu açıklamıştır.

CHP'de yeni politik çizgi doğal olarak parti içi tepkileri de beraberinde getirmiştir⁴. CHP içinde yeni politik çizgi konusunda bir ortak bir tavır olmamasına karşın parti lideri bu yeni çizgiyi tanımış ve desteklemiştir. İsmet İnönü; ortanın solu politikasının partinin düşüncesi olduğunu "CHP bünyesi itibariyle devletçi bir partidir ve bu sıfatla elbette ortanın solunda bir ekonomik anlayışadır." diye isimlendirerek kamuoyuna açıklamıştır⁵.

CHP, 1965 genel seçimlerine ve 1966 senato yenileme seçimlerine ortanın solu sloganıyla girmiştir. Seçim kampanyası boyunca adaylar ve genel merkez sözcüleri bu sloganın içeriğini doldurmaya çalışmışlardır. Yine bu sloganın ağırlığıyla hazırlanmış seçim bildirgesinde, sosyal ve ekonomik konularda daha açık bir devletçilik gözlemlenmektedir⁶. Ancak CHP için bu iki seçim de pek başarılı

² Suna Kili, a.g.e, sf. 211.

³ Celal Bozkurt, Siyaset Tarihinde CHP Dünü Bugünü İdeolojisi, Ankara, 1968, sf 113.

⁴ Kim, 12 Şubat 1965, sf. 343, sf. 10, Akis 12 Şubat 1965, sf. 556, sf. 12.

⁵ Abdi İpekçi, "İnönü ile Mülakat", Milliyet, 29 Temmuz 1965. CHP'nin ortanın solunda bir parti olduğuna ilişkin İsmet İnönü'nün değişik demeçleri olmuştur. "Kalkınmamızı yaparken ekonomik bakımdan, sosyal bakımdan bugünkü medeniyette kullanılan "solcu" "sağcı" deyimlerinin son ölçüsünü verelim istedim. Kırk yıldır devletçiyiz derken aynı şeyi söylüyorduk. Bunun için ortanın solundayız dedim. Aslında laikiz dediğimiz günden beri ortanın solundayız" **Ulus 4 Ekim 1965.** "Bugünkü devlet sosyal devlettir. Bu anayasa hükmüdür. Anayasa ortanın solunda bir hareketle yapılmıştır." **Ulus 5 Ekim 1965** "Varlıklı bir insan yaşayışından mahrum olan vatandaşın ihtiyaçlarıyla meşgul olmayı devlet anayasayla taahhüt etmiştir. Bizim devletimiz bu vasfı ile ortanın solundadır. Çalışanların, işçilerin emniyetini bunların kazançlarını, adalet ölçüleri içinde fakat işvereni de sarsmayacak tarzda sağlamalıdır. Bunlar ortanın solundaki yol tutulduğu taktirde karşılanabilir. İşte ben CHP'nin ortanın solunda olduğunu söylemekle doğru yolu göstermiş oluyorum. Diyoruz ki ıstırabını çektiğimiz perişanlığı ve tehlikesini hissettiğimiz komünizmi biz böyle bertaraf edebiliriz" **Ulus 8 Ekim 1965**

⁶ **CHP 1965 Milletvekili Seçimleri Seçim Bildirgesi**, Rüzgarlı Matbaası, Ankara, 1965. Ortanın solu anlayışına göre düzenlenmiş CHP seçim bildirgesinde işlenen konular şöyle özetlenebilir: Geri kalmış bölgelere özellikle Doğu Anadolu Bölgesi'ne yatırımların ve hizmetlerin yönlendirilmesi, vergi alanında az kazananlardan az, çok kazananlardan çok vergi alınması, büyük yatırımların küçük halk tasarruflarıyla kurulabilmesi için halka açık anonim ortaklıklar gerçekleştirilmesi, dış ticaretin karma ekonomi kurallarına ve halk yararına uygun olarak yeniden örgütlendirilmesi, yerli sanayinin gelişmesini veya kurulmasını engelleyici yabancı özel sermaye yatırımlarına izin verilmemesi, küçük sanatkar ve esnaf kesiminin hızla örgütlendirilmesi, elektrik enerjisiyle ilgili hizmetlerin tek bir devlet kuruluşu tarafından yürütülmesi, stratejik madenlerin, miktar ve çeşit itibariyle tekel niteliğindeki madenlerin ve maden kömürünün devlet eliyle işletilmesi, ülkenin bütün yakıt ihtiyacının devletçe sağlanması, petrol konusunda Türk Devletinin ve devlet sermayesiyle kurulmuş ulusal petrol kurumunun petrol arama ve işletme yetkilerini sınırlayan hükümlerin değiştirilmesi, verilmiş olan ve iyiye kullanılan ruhsatların

GÜRCAN BOZKIR

sonuçlanmamıştır. Adalet Partisi bu seçimlerle iyice büyürken CHP gerilemiş veya yerinde saymıştır. 1965 ve 1966 seçimleri sonrasında partinin oy alamayışının nedenleri parti içinde tartışılmıştır. Ortanın solu karşıtları suçlu bu slogana yüklemeye çalışmış, sloganı savunanlar ise suçun sloganda değil bu sloganın içinin doldurulamaması ve anlatılamaması olduğunu savunmuşlardır⁷.

Parti içinde bu düşünce zıtlıkları sadece tartışmayla bitmemiş partinin yönetim organlarında da düşünce farklılıklarının sonucu gruplaşmalar oluşmuştur. Parti genel başkanı ve Merkez Yönetim Kurulu ortanın solu anlayışını kabul ederken, partinin Millet Meclisi grupları ortanın solu anlayışın sakıncalı bulanların eline geçmiştir.

Ortanın Solu Düşüncesi

Buraya kadar ele alıp konuştuğumuz slogan olan ortanın solu nedir? Bunun getiricileri ve düşünürleri ortanın solundan ne anlamaktadırlar? Bu kadar üzerinde spekülasyon yapılan bu düşüncenin içeriği nedir? Biraz da olsa bu konuyu açmak

korunması ancak bundan sonra petrol arama ve işletmeciliğinin devlet eliyle yapılması, petro-kimya sanayinin kurulmasının ham petrol boru hattı yapımının yalnız devlete ait olması, toprak reformunun yapılması, toprağın belirli ellerde toplanmasının önlenmesi, tarımda ekonomik olarak yaşayabilir aile işletmelerinin hakim kılınması, tarım yapılan toprakların miras yoluyla yada başka nedenlerle parçalanmasının önlenmesi, esnaf, sanatkar ve serbest meslek sahiplerinin sosyal sigorta kapsamına alınması, işçilerin devlet kuruluşlarında yönetime ve kara katılımını sağlayan kanunların bir an önce uygulanması

⁷ Metin Toker, "...Eğer memleketlerde büyük reform hareketleri herkes tarafından hemen kabul edilseydi bunları gerçekleştirmenin hiç bir güçlüğü bulunmazdı ve bunu herkes yapardı. Büyük reform hareketleri ancak şu veya bu yoldan devamlı ısrarla inatla ve azimle takip sayesinde millet hayatında uygulanma imkanına kavuşabiliyorlar. "Ortanın Solu" da böyle olacaktır. "Ortanın Solu" nun komünistlik olmadığı kapımızda komünizm tehlikesinin sahiden beklediği, "Ortanın Solu" nun bu kapıyı kapalı tutabilecek tek çare olduğu, bu ekonomik düzenin daha doğrusu düzensizliğin devam edemeyeceği, memleketin uyanan sağlam kuvvetlerinin böyle bir sistemi kabul etmeyecekleri 1965 Türkiye'sini 1960'tan önceki fikirlerle kimsenin yönetemeyeceği kısa zamanda anlaşılacaktır "Ödev Şimdi Daha Güç" *Akis*, 16 Ekim 1965, s. 591, sf. 5, Mümtaz Soysal, "...1965 Seçimlerine "Ortanın Solundayım" sloganıyla giren sayın İnönü bazı çevrelere bakılırsa işte tam bu slogan yüzünden yenilgiye uğramış veya en azından büyük bir CHP'li kitlenin sandık başından uzaklaşmasına yol açmıştır. Oysa muhalefet liderine seçim kaybettiren şey "Sol" sloganını kullanmış olmak değil aksine bu sloganı çok daha eskiden ve muhtevalı olarak kullanmamış olmaktır "Ortanın Solu mu Sorumlu?", *Yön*, 15 Ekim 1965, s.3, sf. 9, Sadun Tanju, "...CHP'nin 1954'ten daha berbat bir akıbetle karşılaşması parti içindeki Banguoğlu kafalarına derhal sebebi keşfettirecektir. Nedir? bu seçimde CHP'nin kullandığı yeni faktör? Demek ki denecektir bizim ortanın solunda olduğumuzu ilan etmemiz halkı ürküttü. Karşı partinin "bu komünistliktir" propagandası da bu ürküntüyü arttırınca... CHP'liler de geniş ölçüde oylarını kullanmadular bu netice doğdu.... CHP ortanın solu sloganı ile bu seçimde modern devleti ve onun halk karşısındaki vazifelerini savunmuştur. Bu konuda gerektiği kadar açık olmamıştır demek bir tenkittir ama açıklığını fazla görmek "canım söylemeseydik toprak sahibi köylüyü, küçük esnafı, büyük tüccarı mal mülk sahiplerini ürkütmezdik" demek devlet idaresine değil aşiret idaresine heves etmek istidadını taşır "Millet Dönecektir", *Kim*, 14 Ekim 1965, s. 378, sf.9.

CHP VE ORTANIN SOLU

yerinde olacaktır. Ortanın solu anlayışının, 1961 anayasası içinde yer alan sosyal devlet ilkesinin geliştirilmesi düşüncesinden ortaya çıktığı söylenebilir. CHP bu yeni anlayışla sosyal ve ekonomik reformları gerçekleştirebileceğini düşünmüştür. 1965 Seçimlerinde partinin söylemlerine katılmış olan ortanın solu halka yaklaşmanın halkla diyalog kurmanın bir sloganı olarak belirginleştirilmiştir. İsmet İnönü tarafından ortaya atılan bu düşünce 1965 ve 1966 seçimleri sonrasında parti içinde başlayan yeni yapılanmanın da temel dayanağını oluşturmuştur.

Ortanın solu başlangıçta çok büyük bir yol değişikliği anlamında kullanılmamış, bir yerde CHP'nin "40 Yıllık" uygulamalarının isimlendirilmesi olarak değerlendirilmiştir. Bu durum daha sonra Bülent Ecevit ve arkadaşlarının devreye girmesiyle farklılaşmıştır. Bülent Ecevit önderliğindeki grup ortanın solu anlayışının ne olması gerektiği üzerinde durmuştur. Yani ortanın solu deyimine bir içerik kazandırmaya çalışmıştır. CHP içinde ortanın solu anlayışına bir içerik kazandırma çabası olarak değerlendirebileceğimiz bu çalışmalar 1965 seçimleri sonrası yoğunlaşmıştır. Özellikle Yön, Kim ve Akis dergilerinde bu konunun değerlendirildiğini görmekteyiz. Bülent Ecevit'in Kim dergisinin 398 ve 399. sayılarında yayınlanan "*Ortanın Solu ve CHP*" isimli makaleleri yeni çizgiye içerik kazandırma çalışmalarının öncüllerini oluşturmuştur Ortanın solunun içeriği konusunda Bülent Ecevit'e arkadaşları da destek olmuşlardır⁸.

Ortanın solu fikrini ve anlamını hiç şüphesiz en yoğun biçimde değerlendiren Bülent Ecevit olmuştur. 18. Kurultay öncesi daha önceki makalelerin de değerlendirilmesiyle hazırlanan "*Ortanın Solu*" adlı kitap incelendiğinde konu herhalde aydınlanacaktır. Bülent Ecevit, kitabında "ortanın solu tabiatını" şöyle açıklamaktadır: "*Eğitim imkanı bulamayan insanların durumlarına isyan edebilenler ve bu haksızlığı giderme sağduyusunu duyanlar ortanın solundadır. Eğitim çağında bulunan ama çalışan çocukların acılarını onun kadar duyan ve onu bu durumdan kurtarmak isteyenler ortanın solu tabiatındadırlar. Maden işçilerinin ıstırabını duyabilen ve onların sorunlarını çözmeye çalışanlar ortanın solundadır*". Ortanın solu tabiatını bu şekilde betimleyen Bülent Ecevit ortanın solu siyasetini "*ortanın solu tabiatındaki insanlar içlerindeki insanlık duygularını ve insanlık*

⁸ Bülent Ecevit ve düşünce arkadaşları bu süreç içinde ortanın solu düşüncesinin ne olduğunu aşağıdaki makalelerle açıklamaya çalışmışlardır: Bülent Ecevit, "*Ortanın Solu ve CHP*", **Kim**, 15 Mart 1966, s. 398, sf. 5-6, Bülent Ecevit, "*Ortanın Solu ve CHP II*", **Kim**, 22 Mart 1966, s. 399, sf. 8, Murat Öner, "*Ortanın Solu*", **Kim**, 23 Mart 1966, Hayrettin Uysal, "*Neye Karşıdırlar?*", **Kim**, 20 Nisan 1966, s. 404, Mustafa Ok, "*Niçin Ortanın Solu?*", **Kim**, 7 Nisan 1966, s. 402, Seyfi Sadi Pencap, "*Niçin Ortanın Solu?*", **Kim**, 13 Nisan 1966, s. 403. Abdi İpekçi, "*CHP'nin Problemi*", **Milliyet**, 25 Eylül 1966, Şerif Mardin, "*Osmanlılar CHP Ortanın Solu*", **Milliyet**, 26 Eylül 1966, Osman Okyar, "*Türkiye'de Siyasi Kanatlar*", **Milliyet**, 26 Eylül 1966, Bülent Ecevit, "*Ortanın Solu ve Temel İlkeleri*", **Milliyet** 27 Eylül 1966, Besim Üstünel, "*Ortanın Solu ve Kalkınma Yolu*", **Milliyet**, 29 Eylül 1966, Münci Kapani, "*Solun Gelişim Çizgisi ve CHP*", **Milliyet**, 3 Ekim 1966.

GÜRCAN BOZKIR

*bilincini böyle bir toplum düzeni kurmak için bir siyasal hareket haline getirdikleri vakit o siyaset ortanın solunda bir siyasettir.”*sekinde açıklamaktadır⁹.

Bülent Ecevit'e göre siyasal yelpaze aşırı sağ, ortanın sağ, orta, ortanın solu, aşırı sol olarak bölümlenmektedir¹⁰. Bülent Ecevit, bu siyasal yelpazeye Türkiye'yi şöyle oturtmaktadır. Adalet Partisi ortanın sağında, CHP ortanın solunda, Türkiye İşçi Partisi, CHP'nin daha solunda. Ecevit, burada Türkiye İşçi Partisi'ne açıkça aşırı sol demekten kaçınmakta Türkiye İşçi Partisi'ni bir oluşum ve yerine oturma döneminde olmakla değerlendirmektedir. Ecevit'e göre Türkiye'de bir de yelpaze içinde yeri henüz belli olmayanlar vardır. Bunlar Millet Partisi, Yeni Türkiye Partisi ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'dir¹¹.

Ecevit, Türkiye'nin dışarıdan kaynaklanan dört yönlü bir sol baskı altında bulunduğunu, bunların 1 Kuzey (Rusya -Doğu Avrupa) 2 Güney (Arap Ülkeleri Mısır-Suriye) 3 Batı (Batı Demokratik Ülkelerindeki Sosyal Demokrasi) 4 Uzakdoğu (Çin) olduğunu belirtmektedir. Ecevit, Türkiye gibi gelişmekte olan bir ülkenin bu sol baskılarından etkilenmemesinin mümkün olmadığını bu tehlikeleri önlemenin yolunun ortanın solu olduğunu, ortanın solunun bu dört eğilimden batıdan gelen eğilim olduğunu ve demokrasiyle bağdaşabildiğini ve Türkiye'nin

⁹ Bülent Ecevit, *Ortanın Solu*, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1966.

¹⁰ Bu bölümlenmenin değerlendirilmesini Ecevit şöyle yapmaktadır: "Aşırı sağda topluluğu varmış olduğu noktadan geriye doğru çekmeye uğraşanlar vardır. Bunlar gericidirler. ..böyleleri çoğunlukla demokrasiden huzursuzluk duyarlar. Ortanın sağında tutucular vardır. Bunlar toplum yapısında değişiklikler olmasından ürkerler. ..Sosyal adaleti ekonomi için gereksiz bir yük, kalkınma için bir engel en azından geciktirici bir etken sayarlar. Orta veya merkez, toplumun zamanla değişmesini, toplum yapısında halk yararına bazı değişiklikler olmasını isteseler de istemeseler de tabii karşılarlar. Hatta halkın baskısı altında yüzyeide kalan bazı reformlar yapmaya istemeyerek de katlanırlar. Ama devrimci değildirlir. Toplum yapısının zaman içinde evrim yoluyla kendiliğinden değişmesini beklemeyi uygun görürler. Ortanın solundakiler; ilerici ve devrimcidirlir. Toplum yapısını demokratik düzen içinde mümkün olan en üstün hızla değiştirerek çağdaş uygarlığın isterlerine insan kişiliğinin serbestçe gelişmesine elverişli duruma getirmeye çalışırlar. Ortanın solundakiler reformcudurlar, iktisadi sosyal ve kültürel kurumların düzelmesini topluma ve özellikle dar gelirli halka daha yararlı hale gelmesini olurluna ve zamana bırakmaz, bunları reformlarla çabuklaştırmak isterler. Ortanın solundakiler halkçılurlar, geniş halk topluluklarının yararını zümrelerin çıkarlarına üstün tutarlar. Önce dar bir zümrenin serbest teşebbüs yoluyla veya devlet desteğiyle varlığını artırmasını ve o zümrenin yatırım ve çabalarıyla toplumun zaman içinde kalkınmasını beklemeyi uygun görmezler. ..Onun için ortanın solundakiler devletçidirlir. Ortanın solundaki devletçilik iktisadi faaliyetin ve üretim araçlarının tümü ile devletleştirilmesini, teşebbüs özgürlüğünün yok edilmesini isteyen bir devletçilik değildir. Ortanın solundakiler plancıdurlar. iktisadi ve sosyal gelişmeyi tesadüflere bırakmazlar. Amaçları belli o amaçlara nasıl ve ne zaman varılacağı belirli ve bütün iktisadi faaliyeti toplum yararına yönlendirip sosyal adalete uygun olarak düzenleyici bir planla imkanları en iyi değerlendirmek ve gelişmeyi hızlandırmak isterler. Ortanın solundakiler özgürlüğe bağlıdurlar. iktisadi ve sosyal amaçlarına özgürlük içinde demokratik düzen içinde ulaşmak isterler. Bunu o amaçlara erişebilmenin en güvenilir ve insanca yolu sayarlar. Aşırı sol teşebbüs özgürlüğünü ve özel mülkiyeti reddeder... Tıpkı aşırı sağdakiler gibi aşırı soldakiler de demokrasiye ancak kendi amaçlarına yararlı olduğu sürece o ölçü ve biçimde ve kendi sistemlerinin sınırı içinde razı olurlar." Bülent Ecevit, a.g.e , sf. 10-20.

¹¹ Bülent Ecevit, a.g.e , sf. 21-26.

CHP VE ORTANIN SOLU

seçeneğinin çağın sosyal demokrasi anlamına uygun demokratik sol düşünce olduğunu önemle bildirmektedir¹².

Bülent Ecevit daha sonra ortanın soluyla aşırı solu kıyaslamaktadır. Bu kıyaslamada ilk ayırıcın demokrasi olduğunu, bunun dışında kişisel girişim özgürlüğü, mülkiyet ve miras hakları gibi konuların bulunduğunu fakat bu özgürlüklerin kamu yararıyla sınırlandırıldığını ortaya koymaktadır¹³.

Bülent Ecevit, "Ortanın Solu" isimli, bu kitabında İnönü'nün ortaya atmış olduğu sloganın içeriğini doldürmüştür. Bu CHP'nin klasik yerinin dışında bir yürüngeyi belirtmekteydi. Gerçi CHP 1950'lerden itibaren devlet partisi olmaktan yavaş yavaş çıkmıştı. Fakat şimdi CHP açıkça her görüşten her gruptan gelen insanların yer aldığı karma bir kitle partisi olmaktan bir Avrupa sosyal demokrat partisi çizgisine çekilmekteydi. Bu durum parti içinde başlangıçta kişisel olarak değerlendirilen çekişmelerin ideolojik boyuta taşınmasına yol açacaktır.

Cumhuriyet Halk Partisi'nde Ortanın Solu Görüşünün Partiyeye Egemen Olması

1966 Ekim ayına doğru gelindiğinde parti içi çekişmeler gittikçe şiddetini artırarak devam etmiştir. Sayılarından dolayı "Yetmişaltılar" olarak nitelendirilen bir grup ortaya çıkmıştır. TBMM'deki CHP grup odasında toplanıp kurultayda izleyecekleri politikayı belirlemeye çalışmışlar ve "CHP'yi solcular eline bırakmama" kararını almışlardır¹⁴. Ortanın soluna karşı olanlar sadece bu toplantılar ve muhtıra ile de yetinmemişlerdir. Kurultay öncesinde eski Hatay Cumhurbaşkanı ve CHP Kurultay delegesi Tayfur Sökmen'in "CHP Ortadadır Ortanın Solu Moskova Yoludur." isimli broşürü yayınlanmıştır Ortanın solu deyimine karşı

¹² Bülent Ecevit, a.g.e , sf. 27

¹³ Bülent Ecevit sonuç olarak Ortanın solunu "Ortanın solu insana en üstün değeri veren insan kişiliğinin gelişmesini her türlü baskı ve engellerden kurtarmak isteyen insanların manevi ve maddi gücünü imkan eşitliği içinde harekete geçirmesini sağlayan insanlık onuruyla özgürlükle sosyal adaletle bağdaşmayacak etkenleri ve yöntemleri reddeden ve maddi yoksunluğun da manevi yoksunluğun da herkes için sona ereceği insanca bir toplum düzenini insanca usullerle kurmaya çalışan bir tutum ve davranıştır" diyerek açıklamaktadır. Bülent Ecevit, a.g.e , sf. 21-27

¹⁴ Bu toplantıya katılanların içinde şu isimler göze çarpmaktadır: Coşkun Kırca, Sedat Çumralı, Metin Cizreli, Ruhi Soyer, Esat Mahmut Karakurt, Emin Paksüt, Arif Hikmet Onat, Arif Ertunga, Sıtkı Hatiboğlu, Ekrem Özden, Cemal Yıldırım, Mukadder Öztekin, Turgut Altunkaya, Turgut Göle, Ahmet Üstün, Atif Şohoğlu, Şevket Asbuzoğlu, Hüseyin İncooğlu, Mustafa Kemal Çilesiz., İhsan Kabadayı, İsmail Çataloğlu, Mustafa Uyar, Turan Şahin, Mazhar Basa, İlyas Kılıç, Ali Rıza Uzuner, Ali Rıza Akbıykoğlu, Kemali Beyazıt, Gıyasettin Karaca, Selahattin Kılıç, Tahsin Banguoğlu, Orhan Öztürk, Dursun Akçaoğlu, İsmail Çakıroğlu, Sadık Kutlay, Hayri Başer, Süreyya Koç, Celal Sungur, İlyas Seçkin, Muammer Obuz, Refet Beşer. Bu toplantıya katılmamalarına karşın Turhan Feyzioğlu ve Ferit Melen gönderdikleri mesajla arkadaşlarına destek olmuşlardır.

GÜRCAN BOZKIR

olanlar bununla da yetinmeyip “CHP’deki Tartışmaların İçyüzü Belgeler” adıyla bir broşür hazırlamışlardır¹⁵.

XVIII. Kurultaya gidilirken ortanın solu yanlıları da çalışmalarını sıklaştırmıştır. Kurultayın yapılacağı Büyük Sinema yakınına bir karargah kurmuşlar, delegelerle tek tek ilgilenecek bir düzenek oluşturmuşlardır. Ortanın solu dergisi olarak kendisini kamuoyuna tanıtan Kim dergisi kurultay öncesi ortanın solu özel sayısı çıkarmış, bu sayıda ortanın solu tüm iyi yönleriyle bir kere daha ortaya konulmuştur. Bülent Ecevit’in “Ortanın Solu” kitabının bir özetinin de yer aldığı bu sayı bütün kurultay delegelerine dağıtılmıştır¹⁶.

CHP XVIII. Kurultayı 18 Ekim 1966 tarihinde Ankara Büyük Sinema’da çalışmalarına başlamıştır. Kurultayda ilk savaşı, kurultay divanı ve divan başkanlığı konusunda gerçekleşmiştir. Ortanın solu ekibinin adayı kendisini açıkça solda ilan eden hatta sosyalizme yakınlığını reddetmeyen Muammer Aksoy, ortanın solu fikrine karşı olanların adayı ise daha ılımlı bir kişilik olan Sırrı Atalay’dı. Her iki grubun çalışmalarının ilk sonucu divan başkanlığı seçiminde alındı. İsmet İnönü’nün de ağırlığını Muammer Aksoy’dan yana koyduğu seçim sonucunda Sırrı Atalay’ın almış olduğu 566 oya karşılık Muammer Aksoy 640 oyla divan başkanlığına seçilmiştir. Aksoy ile Atalay arasındaki oy farkı bütün çabalara rağmen 74 oydur. Bu durum parti içinde ortanın soluyla bu görüşe karşı olanların hemen

¹⁵ Tüm kurultay delegelerine de dağıtılan bu broşürde Tayfur Sökmen; CHP’nin kuruluşundan beri ne sağda ne solda siyasi kulvarın tam ortasında yer aldığını, 1965 Ekim ve 1966 Haziran seçimlerinin yenilgisinin ortanın solu yüzünden gerçekleştiğini, partinin sosyal yönünü belirtmek için sol veya ortanın solu gibi deyimlere gerek olmadığını, Halkçılık ilkesinin bunu karşıladığını, İnönü’nün de eskiden sol ve sosyalizme karşı bulunduğunu, hatta Türkiye İşçi Partisi başkanını bu yüzden üniversiteden kovduğunu, şimdi ise “yüz seksen derece” bir dönüş yaparak solcuları kucakladığını dile getirmektedir.

Tayfur Sökmen, broşürünün sonunda kendi görüşünü şöyle belirtmektedir: “...Netice şudur ki memleketeye birçok hizmetler ifa eden ve sinesinde kıymetli şahsiyetler yetiştiren Atatürk’ün kurduğu CHP içinde bir müddetten beri meydana gelen bazı cereyanların varlığı yüzünden tehlikeli bir duruma düşmüştür. Bir avuç solcu Halk Partisi’ni ortanın solu sözüyle sola götürmektedirler. Partinin büyük çoğunluğu ise partinin ortanın ortasında olduğunu iddia etmekle varlığını ve Atatürk’e yakıştır hüviyetini korumak istiyor. Şimdi burada hepimizin istediğine kani olduğum şey muhterem genel başkanımızın 83 senelik omuzlarındaki tarihi hamuleyi Beşiktaş’taki toplantıda olduğu gibi solcuların kefesine koymasını kendilerinden rica ve niyaz etmektir. Şayet tarihi şahsiyetini bir tarafa bırakarak solcularla beraber hareket ederse mazisine ve Atatürk devrindeki hizmetlerine bakmayarak ve sadece memleketin ve Cumhuriyet Halk Partisi’nin istikbal ve menfaatlerini düşünerek onu takip etmemenizi ve ortanın ortasında olduğumuzu kemali cesaretle beyan ve ilan etmenizi arz eylerim” Tayfur Sökmen, **CHP Ortadadır Ortanın Solu Moskova Yoludur**, Ankara, 1966, sf. 1-16. Ortanın solu deyimine karşı olanlar hazırladıkları bu broşürü CHP İçel delegesi Celal Kargılı imzasıyla yayınlamak istemişler, fakat Celal Kargılı bundan son anda vazgeçip durumu İsmet İnönü’ye bildirince bu broşür yayınlanamamıştır. Bu broşür daha sonra Turhan Feyzioğlu ve yedi arkadaşı tarafından imza edilip yayınlanacaktır. Fehmi Alpaslan-Ferit Melen-Turhan Feyzioğlu-Orhan Öztrak-Coşkun Kırca-Emin Paksüt-Süreyya Koç-Turan Şahin, **CHP’deki Tartışmaların İçyüzü Belgeler**, Balkanoğlu Matbaacılık, Ankara, 1967.

¹⁶ Kim, 19-25 Ekim 1966, s. 430.

CHP VE ORTANIN SOLU

hemen eşit olduklarını genel başkan etkisiyle ortanın solu grubunun ağır bastığını göstermektedir¹⁷.

Kurultayda yapılan genel başkanlık seçimi sonucunda İsmet İnönü kendisine karşı rakip olarak çıkan eski genel sekreterlerden Adana Milletvekili Kasım Gülek'i farklı bir şekilde (230 oya karşılık 920 oy) yenerek yeniden seçilmiştir. Yine de İnönü'ye 230 karşı oyun çıkması kamuoyunu oldukça ilgilendirmiştir¹⁸.

XVIII. Kurultayda karşılaşmanın en keskin yapıldığı alan Parti Meclisi seçimleri olmuştur. Parti Meclisi seçimi ilginç bir sonucu getirmiştir. Seçimde en yüksek oyu ne ortanın solu ne de ortanın sağ grubu içinde yer almayıp genel başkana yakınlığı ile tanınan Nihat Erim almıştır. Turhan Feyzioğlu dördüncülüğü alırken, ortanın solu grubunun lideri Bülent Ecevit yedinci sırada Parti Meclisine girmiştir. Sıralamanın başında ortanın solu ekibinden pek fazla insan yer almazken Parti Meclisi listesi incelendiğinde ortanın solu düşüncesine yakın insanların sayısal olarak çoğunlukta olduğu görülmektedir. Yeni Parti Meclisine dikkatlice bakıldığı zaman başlıca üç grubun varlığı görülmektedir. Basının adlandırmasıyla açıklanacak olursa birincisine ortanın solu grubu yada "Ecevit solları", ikincisine ortanın sağ grubu, üçüncüsüne ortacılar "göbekçiler" grubu denilmektedir¹⁹.

Kurultay sonrası yayınlanan bildiride, CHP'nin partiler yelpazesi içinde ortanın solunda bulunduğu, ortanın solu deyiminin kapsamını parti programının belirlediği, bu esaslar dahilinde partinin sosyal ve ekonomik düşüncesinin ortanın solu anlayışına dayandığı belirtilir. Kurultay bildirisinde partinin ortanın solunda bulunduğu ilan edilmesine karşın parti içinde önemli bir ağırlığı olduğu görülen ortanın solu karşıtlarını memnun etmek için de bir çare bulunmuştur²⁰.

24 Ekim 1966 tarihinde toplanan CHP Parti Meclisinde yapılan oylama sonucunda 43 üyeden 31'inin oylarıyla Bülent Ecevit CHP Genel Sekreterliği'ne seçilmiştir. 18. Kurultay parti içindeki sağ kanadın ilk büyük yenilgisini sol kanadın da en önemli başarısını sağlamış ve parti yönetimi ortanın solu ekibine geçmiştir. Ortanın solu ekibi parti yönetimini ele geçirdikten sonra bundan yararlanacak ve derhal teşkilatla ilişkisini geliştirmeye başlayacaktır²¹.

CHP Merkez Yönetim Kurulu, ortanın solu ekibinin eline geçmiş olmasına karşın 1 Kasım 1966 tarihinde yapılan CHP Meclis Grup Başkanvekillikleri ve Senato Grup Başkanvekilliği seçiminde başka bir durum ortaya çıkmıştır. Bülent Ecevit ve İsmet İnönü'nün tüm çabalarına rağmen ortanın solu karşıtları kurultay

¹⁷ Bkz; Tercüman-Ulus-Milliyet-Son Havadis , 19 Ekim 1966

¹⁸ Bkz; Cumhuriyet-Tercüman-Milliyet , 22 Ekim 1966.

¹⁹ Bu genelde Türk basını tarafından yapılan bir değerlendirmedir. Bkz; Cumhuriyet-Tercüman-Milliyet Ekim 1966

²⁰ Ulus , 22 Ekim 1966

²¹ Bkz: Ulus, 25 Ekim 1966, Tercüman , 25 Ekim 1966.

GÜRCAN BOZKIR

yenilgisinden on gün sonra ortanın soluna ilk darbeyi indirmiş ve sadece grup başkanvekilliği seçiminde değil grup yönetim kurulu ve haysiyet divanı seçimlerinde de hiçbir ortanın solu adayı seçilememiştir²².

Parti Merkez Yönetim Kurulu ve grup yönetim kurulunun bu şekilde oluşmaları başlangıçta zoraki bir birlik yaklaşımı getirmiştir. Her iki taraf birbirlerini zayıflatarak yok etmek amacıyla birleşmiş olduğundan belirli bir çalışma süresi aramışlardır. Sessiz geçen birkaç günden sonra çatışma ilk önce gazete sütunlarında grupların ileri gelenlerinin makaleleriyle ortaya çıkmıştır²³. Kurultay sonrası böylesine çatışmaların olmaya başladığı bir dönemde parti Merkez Yönetim Kurulu, ortanın solu anlayışına ilk karşı çıkanlardan Edirne Senatörü Tahsin Banguoğlu'nu partiden ihraç etmiştir. Bu partide genel merkezin fikirlerine karşı gelindiği zaman ihraç yolunda da kullanılacağı işaretini veren bir olaydı. Bu tehdit bir kısım partili için etkili de olmuştur.

Parti genel merkezinin bu şekilde gözdağı veren tutumuna karşın yapılan ilk Parti Meclisi toplantısında görüş ayrılığı doruğa çıkmıştır. Parti Meclisinin yayınlacağı bildiriye karşı olan Turhan Feyzioğlu ve arkadaşları, bildirinin içeriğini değiştirmek için mücadele etmişlerdir. Gerçi bütün bu eleştiriler sonucu değiştirmemiş ve Parti Meclisi bildirisini ortanın solu görüşünü benimser bir şekilde yayınlanmıştır. Parti Meclisi bildirisinin bu şekilde yayınlanmasına karşı, Parti Meclisi içinde ortanın solu düşüncesine karşı olan 8 Parti Meclisi üyesi bildiriye karşı olduklarını açıklamışlardır. Sekiz kişi olarak bildiriye muhalif olduklarından basın bu kişileri ve grubu bundan böyle "8'ler" olarak adlandırmıştır. Kamuoyu bu olaya oldukça yakın ilgi göstermiş, olayı bazı gazeteler "sekiz sütuna manşet" olarak vermiştir²⁴. Parti Meclisi bildirisine karşı çıkan 8'ler kendi düşüncelerini açıklamakta da tereddüt etmemişlerdir. "İlk Açıklama ve İthamlara Cevap" başlığını taşıyan açıklamada 8'ler; "CHP sosyalist değildir ve olmayacaktır" şeklindeki söylemi 18. Kurultayın oy birliğiyle kararlaştırdığını ve bu karara herkesin uyması gerektiğini belirtmişlerdir²⁵.

²² *Durum*, 10 Kasım 1966, s. 109, sf. 15-16.

²³ Bu makaleler için bkz; Nihat Erim, "Kurultaydan Sonra", *Milliyet*, 7 Kasım 1966, Orhan Öztrak, "Bugünkü CHP", *Milliyet*, 8 Kasım 1966, Turhan Feyzioğlu, "Kemalist Türkiye", *Milliyet*, 12 Kasım 1966.

²⁴ CHP Parti Meclisi bildirisine karşı çıkan 8 kişi şunlardır: 1-Kayseri Milletvekili ve grup başkan vekili Turhan Feyzioğlu, 2- Ankara Milletvekili Emin Paksüt, 3- İstanbul Milletvekili Coşkun Kırca, 4- Tekirdağ Milletvekili Orhan Öztrak, 5- Muğla Milletvekili Turan Şahin, 6- Van Senatörü ve Senato grup başkan vekili Ferit Melen, 7- Ağrı Senatörü ve Senato grup başkan vekili Fehmi Alpaslan, 8- Balıkesir Milletvekili Süreyya Koç. CHP içinde oldukça önemli görevler alan bu 8 kişinin açıklaması Türk Basını tarafından çok büyük bir ilgiyle karşılanmıştır. Bkz: *Tercüman-Adalet-Hürriyet-Yeni İstanbul-Son Havadis-Yeni Tanin-Akşam-Dünya-Vatan-Yeni Gazete*, 3 Ocak 1967.

²⁵ 8'lerin parti meclisine verdikleri önergede şöyle denilmektedir: "Demokratik rejimin memleket bünye ve ihtiyaçlarına uymadığı, memleketin iktisadi ve sosyal problemlerine bu rejim içinde çözüm yolu bulunamayacağı, çok partili rejime girdiğimizden bu yana sadece "Demokrasi Oyunu" oynandığını ve bugünkü rejimin biçimsel bir "Burjuva Demokrasisi"nden ibaret bulunduğu tarzında

CHP VE ORTANIN SOLU

Tartışmalar karşılıklı demeçler ve bildirimler şeklinde, sürdürülürken CHP ortak grubuyla Merkez Yönetim Kurulu'nun ortak toplantı yapmaları önerisinin İsmet İnönü tarafından kabul edilmemesi üzerine 27 Ocak 1967 tarihinde CHP ortak grubu genel kurulu 8'ler tarafından olağanüstü toplantıya çağırılmış ve merkezin bütün çabalarına rağmen gece geç vakit yapılan güven oylamasında grup yönetim kurulu güvenoyu almıştır. Turhan Feyzioğlu ve arkadaşlarına gruptan 84 destek gelmesi önemli bir sonuçtur. Böylece daha önce "Yetmişaltılar" olarak anılan grubun sayısını artırdığı ve bu grubun hiç de küçümsenmeyecek bir gücü olduğu bir kere daha görülmüştür. Merkezin ve genel başkanın tüm karşı yaklaşımına rağmen 84 kişinin karşı oy kullanması parti içi muhalefetin gücünü bir kere daha

top yekun inkarcı ve yıkıcı iddialarla insan hakları ve hürriyetlerine dayanan demokratik rejimin tahribi yolunda propagandalar açık ve kapalı bir şekilde devam etmektedir. Laik devlet esaslarını inkar eden aşırı sağ düşüncelerden yada çeşitli kılıklar altında ileri sürülen Kolektivist Marksist görüşlerden ve ihtilalci sosyalizmin metotlarından demokratik anayasa düzeninin yıkılması yolunda faydalanmak isteyen macera heveslileri milletçe geçirilen bunca tecrübeden ders almamış görünmektedirler. Toplumun temel inançlarını kanun hakimiyetini müesseseleri şeref ve itibarları ypratmak suretiyle inançsız ve anarşik bir ortam yaratmak ve bundan faydalanarak memleketi kapalı bir rejime sürüklemek isteyenler karşısında CHP Türk Milletinin hak ve hürriyetlerinin kurtarılması ve korunması için gerçekleştirilen 27 Mayıs getirdiği anayasa düzeninin azimli savunucusu olmağa devam edecektir. Türk Milletinin bunca emekle kurduğu çok partili demokratik rejimin ve hukuk devletinin korunmasını insan haysiyetine ve insan özgürlüğüne olan inancımızın icabı olarak dün olduğu gibi bugün de CHP'nin başta gelen davası sayıyoruz. Sosyal ve ekonomik sorunlarınıza sosyal adalet açısından bakış ve toplumu bütünü ile güvenliğe kavuşturmayı amaç bilen anayasamız milli, demokratik, laik sosyal hukuk devletini bütün hukuki teminat müesseseleri ile kurmuştur. Bu hukuki esaslar ve anayasanın çizdiği sınırlar içinde siyasi partilerin çeşitli ekonomik ve sosyal görüşlere sahip bulunması tabiidir. 18. Kurultayın oybirliğiyle kabul ettiği bildiri "CHP'nin kuruluşundan beri izlediği fikirler ülküler ve icraatı ile genel karakterinin siyasi akımlar arasında partinize ortanın solunda yer verdiğini kesinlikle tespit etmiştir." denmektedir. CHP'nin genel karakterini gösteren ortanın solu deyiminin kapsamını, Altı Ok'ta ifadesini bulan ilkelerimiz ve partimizin programında yer alan esaslar ortaya koyar. Partimizin çeşitli yurt sorunları için ileri sürdüğü çözüm yollarının sınırlarını, Kurultay bildirimleri ve Programınıza uygun olarak hazırlanan Seçim Bildirgemiz çizer. CHP'liler olarak görevimiz, CHP'nin görüşlerini bu esaslara uygun olarak ve bu sınırlar dışına taşmadan milletimize açıklıkla anlatıp benimsetmektir. 18. Kurultay Bildirisinde açıklıkla belirtildiği gibi, herhangi birinin Programının, doktrininin kopyası veya taklidi değildir. CHP'nin Programı yalnız başına Türkiye'nin ihtiyaçlarından ve sorunlarından doğmuş tedbirlerdir. CHP'nin Altı Ok'u, Programı ve Kurultayın bağlayıcı kararı, bu Partinin sosyalist bir parti olmadığı ve olmayacağı gerçeğini kesinlikle ortaya koymaktadır. CHP'nin temelinde hurafecilik, gericilik, Marksizm, sınıf kavgası, kolektivizm, sosyalizm yoktur; sadece, Türk Milletinin kurtuluş yolunu çizen Atatürkçülük vardır. CHP, memleket davalarına, 19. yüzyılın basma kalıp ideolojileri açısından değil, akıl ve çağdaş bilim gözü ile bakmağı Atatürkçülüğün gereği sayar.

CHP'nin ortanın solunda olmasından onun bir sosyalist parti olduğu veya olacağı anlamını çıkaran sol akımlar, tıpkı CHP'nin reformcu ve ilerici görüşlerini benimsemeyen sağ akımlar gibi, CHP'nin dışındadır ve ona yabancıdır.

Emin Paksüt, Turhan Feyzioğlu, Fehmi Alpaslan, Süreyya Koç, Orhan Öztrak, Ferit Melen, Turan Şahin, Coşkun Kırca, İlk Açıklama ve Bazı İthamlara Cevap, Doğu Matbaacılık, Ankara, 1967, sf 1-2.

GÜRCAN BOZKIR

göstermesine neden olmuştur. Parti iç muhalefetin bu kadar güçlü oluşu onlar üzerinde disiplin kozunun uygulanmasını adeta imkansızlaştırmıştır²⁶

Ortak grubun güven oylaması sonrası CHP'de parti içi çatışma hızlanmıştır. Parti içi sorunları gidermek üzere çağrılan küçük kurultay da sorunu çözememiştir. Küçük kurultay ve hemen sonrasındaki gelişmeler artık partinin bir parçalanmaya doğru gittiğini göstermektedir²⁷.

İki taraf arasındaki savaşımın bir diğer yönü yapılan il ve ilçe kongreleri olmuştur. Ecevit, küçük kurultay sonrası Anadolu gezisine çıkmış, il ve ilçe kongrelerinde kendi tabanını geliştirmek için çeşitli çalışmalar yapmıştır. Ecevit, köy denecek yerlerde bile konuşmalar yapmış ve ortanın solu düşüncesini tabana yaymaya çalışmıştır²⁸. Karşılıklı suçlamalar ve savunmalarla geçen bu günlerde İsmet İnönü, Parti Meclisi öncesi CHP olağanüstü kurultayını 14 Nisan 1967 tarihinde toplantıya çağırmıştır. Daha sonra olağanüstü kurultay tarihi İsmet İnönü'nün hastalığı gerekçesiyle 28 Nisan 1967 tarihine ertelenmiştir. Olağanüstü kurultaya gidilirken genel merkez bu sefer için ciddi olduğunu göstermek amacıyla İzmir örgütü içinde 8'leri tutan ve olaylı İzmir gezisini organize eden parti üyelerinden Dündar Taşer, Tekin Çullu, Aycan Dirim, Dündar İzgü ve Turan Tekin'i partiden ihraç etmiştir²⁹. CHP Kadın Kolları ve CHP Gençlik Kolları olayların başlangıcından itibaren ortanın solu politikası konusunda ortak kararda olmuşlardır.

²⁶ Grup yönetim kurullarına oy veren CHP grup üyeleri şunlardır: 1-Bekir Tünay, 2- Mukadder Öztekin, 3- Nazım Bayılhoğlu, 4- Salih Türkmen, 5- Emin Paksüt, 6- Ahmet Üstün, 7- İlyas Seçkin, 8- İbrahim Sıtkı Hatipoğlu, 9- Rafet Eken, 10- Avni Akın, 11- Fehmi Alpaslan, 12- Fenni İslimyeli, 13- Enver Güreli, 14- Süreyya Koç, 15- Nejat Sarlıcalı, 16- Cemal Yavuz, 17- Zarife Koçak, 18- Fethi Çelikbaş, 19- Bahri Yazır, 20- Dursun Akçaoğlu, 21- Hilmi İncesulu, 22- Atif Şohoğlu, 23- Metin Çizreli, 24- Nurettin Ardıçoğlu, 25- Salim Hazerdağlı, 26- Ali Şakir Ağanoğlu, 27- Fehmi Baysoy, 28 -Adnan Şenyurt, 29- Gıyasettin Karaca, 30- Hayri Başar, 31- Şevket Asbuzoğlu, 32- Hüseyin İnceoğlu, 33- Zeki İslam, 34- Reşat Mursaloğlu, 35- Enver Bahadırılı, 36- Necip Seyhan, 37- İsmail Çataloğlu, 38- Sadık Kutlay, 39- Reşit Ülker, 40- Ekrem Özden, 41- Mustafa Uyar, 42- Arif Ertunga, 43- Muzaffer Şamiloğlu, 44- Osman Yeltekin, 45- Adil Toközlü, 46- Mehmet Yüceler, 47- Cengiz Nayman, 48- Turhan Feyzioğlu, 49- Sami Turan, 50 Süleyman Onan, 51- İhsan Kabadayı, 52- Vefa Tanır, 53- Muzaffer Kılıç, 54- Sedat Çumralı, 55- Mustafa Dinekli, 56- Muammer Obuz, 57- Arif Hikmet Onat, 58- Ahmet Onar, 59- Himmet Erdoğmuş, 60- Şevket Raşit Hatiboğlu, 61- Kemali Beyazıt, 62- İbrahim Aysoy, 63- Turan Şahin, 64- Cevdet Aykam, 65- İrfan Solmazer, 66- Mehmet Şener, 67- Ali Rıza Uzuner, 68- Adil Sağiroğlu, 69- Atalay Akan, 70- Mahmut Çetin, 71- İsmail Ethem Karakapıcı, 72- Mehmet Emin Erdinç, 73- Salih Yıldız, 74- Ferit Melen, 75- Sadık Artukmaç, 76- Ruhi Soyer, 77- Şevket Köksal, 78- Mazhar Basa, 79- İlyas Kılıç, 80- Selahattin Kılıç, 81- Niyazi Özgüç, 82- Suphi Batur, 83- Kazım Kangal, 84- Orhan Öztrak

²⁷ 4-5-6 Şubat 1967'de Ankara'da Toplanan CHP İller Toplantısı Genel Başkan İnönü'nün Açış Konuşması-Yayınlanan Bildiri , Ulusal Basımevi, Ankara, 1967. sf. 4-7

²⁸ Bkz; Tercüman-Ulus-Hürriyet-Vatan-Milliyet-Cumhuriyet gazetelerinin Şubat ve Mart 1967 tarihli sayıları

²⁹ Bkz; Hürriyet-Ulus-Cumhuriyet-Yeni Asır-Tercüman , 16 Nisan 1967.

CHP VE ORTANIN SOLU

CHP Olağanüstü Kurultayı 28 Nisan 1967 günü Selim Sırrı Tarcan Spor Salonu'nda toplanmıştır. Kurultay başkanlığına ortanın solu düşüncesine yakın İzmir İl Başkanı Talat Orhon seçilmiştir. Kurultayın birinci günü genel başkanın önerdiği doğrultuda iki komisyon kurulmuştur. Bunlar “*Parti İçi Sorunları İnceleme Komisyonu*” ile “*Tüzük Değişikliklerini İnceleme Komisyonu*” olarak belirlenmiştir³⁰. Kurultayın ikinci günü “*Tüzük Komisyonu*” raporu görüşülmüştür. Bu raporda öne çıkan karar ihraçların kolaylaştırılması görüşüdür. Raporla ilgili yapılan oylamada tüzük tadili kabul edilmiştir. IV. Olağanüstü kurultay sonunda yayınlanan bildiride Turhan Feyzioğlu ve arkadaşlarının düşünceleri reddedilmiş, Bülent Ecevit ve arkadaşlarının düşünceleri kabul edilmiştir³¹.

CHP IV. olağanüstü kurultayında, Turhan Feyzioğlu ve arkadaşlarının partiden atılmaları için gereken her türlü araç yaratılmıştır. Kurultay yaptığı tüzük değişikliğiyle PM üyeleriyle, parlamento üyelerinin yüksek disiplin kuruluna sevk yetkisini doğrudan doğruya PM'ye vermiştir. Yani Turhan Feyzioğlu ve arkadaşlarını disiplin kuruluna sevk yetkisi Bülent Ecevit'e verilmiştir. Bu Turhan Feyzioğlu ve arkadaşlarının CHP'den ihraç edilmeleri yolunun açılması anlamına geliyordu³².

Ortanın sağ grubu olarak nitelenen Turhan Feyzioğlu ve arkadaşları ihraç edilmeyi beklemeden partiden istifa etmişlerdir. Böylece 1965 seçimleri sonrası parti içinde bir düşünce farklılığı şeklinde başlayan savaşım CHP tarihinde en büyük bölünmelerden birinin gerçekleşmesiyle sonuçlanmıştır.

Cumhuriyet Halk Partisi'nde İsmet İnönü-Bülent Ecevit Çatışması

Turhan Feyzioğlu ve arkadaşlarının IV. Olağanüstü CHP Kurultayı sonrası partiden ayrılıp Güven Partisi'ni kurmaları bir süre için CHP'yi sessizliğe kavuşturmuştur. CHP'nin bu sessizliğinin bir huzur sessizliği olmadığı çok kısa bir süre sonra anlaşılmıştır. Parti içinde ortanın solu anlayışına açıktan karşı çıkan bir grup partiden ayrılmış fakat basının ‘*Göbekçiler*’ ismini verdiği bir grup partide kalmıştır. Nitekim bu grubun önde gelenlerinden Kemal Satır ve Nihat Erim İsmet İnönü'nün de desteğiyle Turhan Feyzioğlu ve Hilmi İncesulu'dan boşalan CHP grup başkanvekilliklerine getirilmişlerdir³³.

XIX. Kurultay öncesi parti içi anlaşmazlıklar yavaş yavaş da olsa belirmeye başlamıştır. Kemal Satır'ın iş çevreleriyle görüşmeler yapması ve bunun

³⁰ *Durum*, 4 Mayıs 1967, s. 134, sf. 11-12

³¹ *Ulus*, 30.Nisan 1967.

³² *Ulus*, 30 Nisan 1967.

³³ *Tercüman*, 5 Mayıs 1967.

GÜRCAN BOZKIR

gazetelerde yer alması üzerine partinin sol kanadından Muammer Aksoy bu olayın açıklanmasını istemiş konuyu Parti Meclisi'ne getirmiştir. Genel Başkan İnönü, olayla ilgilenmiş ve Kemal Satır'ı koruyan bir yaklaşımda bulunmuştur³⁴.

Artık yeni bir savaşım dönemi başlamaktadır. Nitekim 18 Ekim 1968 günü toplanan XIX. Kurultayı yeni bir iç mücadelenin ilk işaretlerini ortaya çıkarması açısından önemlidir. Kurultayda açıktan açığa bir mücadele olmasa da, İsmet İnönü klasik denge politikasını bu kurultayda yürütse de kurultay çekişmeli geçmiştir. Parti Meclisi listeleri yanında bazı kişilerin bu meclise seçilmemeleri için listeler hazırlanmıştır. Kurultayda İsmet İnönü yine rakipsiz olarak genel başkan seçilirken, İsmet İnönü ve Bülent Ecevit'in birlikte hazırladıkları Parti Meclisi listesi kurultayca kabul edilmiştir. PM'ye Muammer Aksoy ve 'Kara Liste'deki diğer kişiler girmiştir. Ancak Nihat Erim, Kemal Satır, Kemal Demir, İlhami Sancar, Orhan Kabibay gibi isimler de Parti Meclisindedir. Bu oluşum da partinin yeni çatışmalara her an için açık olmasını getirecektir³⁵.

CHP'de kurultay sonrası ilk fikir ayrılığı eski Demokrat Partililerin affı konusuyla ilgili olmuştur. İnönü, affı savunurken bir kısım Parti Meclisi üyeleri buna şiddetle karşı çıkmışlar ve sonunda Nermin Abadan, Muammer Aksoy, Mukbil Özyörük, Jale Candan, Alp Kuran Parti Meclisinden istifa etmişlerdir. Bu olaylardan da anlaşılacağı üzere ortanın solu sloganının partiye getirilmesi sırasında Bülent Ecevit'e yakınlık gösteren İnönü tavrını yavaş yavaş da olsa değiştirmektedir³⁶.

CHP, 1969 genel seçimine oldukça tartışmalar yaratan bir seçim bildirgesiyle girmiştir. "*Toprak işleyen su kullananın*" sloganının da yer aldığı seçim bildirgesinde '*Devrimci Devlet*', '*Sürekli Devrimcilik*', '*Alt yapı Devrimi*' gibi kavramlar dikkat çekmektedir³⁷. CHP, böyle bir anlayışla girdiği 1969 seçiminden 1965'e göre biraz oy kaybederek çıkınca parti içi muhalefet kendisini göstermeye başlamıştır.

3 Temmuz 1970 Tarihinde toplanan CHP XX. Kurultayının bir mücadele sahası olacağı İsmet İnönü'nün kurultayı açış konuşmasında belli olmuştur. Genel Başkan bu konuşmasında yeni bir bölünmenin endişesini açıklamış ve dikkatli olunmasını istemiştir. İsmet İnönü'nün uyarısına karşın taraflar birbirlerini oldukça ağır bir şekilde eleştirmişlerdir. Bülent Ecevit yaptığı konuşmada "*Toprak işgallerini devrimci bir eylem*" olarak değerlendirmiş, buna karşın Kemal Satır

³⁴ Cumhuriyet, 15 Ekim 1968.

³⁵ Hikmet Bila, *CHP Tarihi 1919-1979*, İstanbul, 1979, sf. 438

³⁶ Hikmet Bila, a.g.e, sf. 442.

³⁷ *İnsanca Bir Düzen Kurmak İçin Halktan Yetki İstiyoruz. CHP'nin Düzen Değişikliği Programı*, Ankara, 1969, sf. 1-133.

CHP VE ORTANIN SOLU

yaptığı konuşmada toprak işgallerine ilişkin Ecevit'in söylediklerinin kanuna dışı olduğunu belirtmiştir³⁸.

XX. Kurultayda bütün bu tartışmalara rağmen liderlik sorunu yaşanmamış İsmet İnönü tek aday olarak girdiği yarışta kolaylıkla kazanmıştır. Ancak asıl mücadele Parti Meclisi üzerinde olmuştur. Kurultaya Parti Meclisi üyelikleri için iki liste sunulmuştur. Bunlardan birisi "Ecevit" diğeri "Satır" listesi olarak isimlendirilmiştir. Parti Meclisi seçimlerini Bülent Ecevit'in listesi büyük çoğunlukla kazanmıştır. Bülent Ecevit'in listesinde de yer aldıkları için Kemal Satır ve Kemal Demir Parti Meclisi üyesi seçilmişlerdir. Fakat her ikisi de en az oylarla sonlarda girdikleri Parti Meclisinde fazla kalmamışlar ve 7 Temmuz 1970 tarihinde Parti Meclisinden istifa etmişlerdir. Böylece CHP'de karma liste ve denge devri bitmiştir. "İki Kemal'in" istifalarıyla PM tamamıyla "Ecevitçiler"ın eline geçmiştir³⁹.

CHP'de daha önce seyredilen bir film XX. Kurultay sonrası yeniden vizyona girmiştir. Turhan Feyzioğlu ve arkadaşları XVIII. Kurultayda yenilmelerinden sonra mücadeleyi üstün oldukları parti gruplarına taşımışlardı. XX. Kurultay sonrası şimdi de Kemal Satır ve arkadaşları genel merkez ve Parti Meclisini tamamen kaybetmelerinden sonra parti gruplarına yönelmişler ve grup başkanvekilliklerini ele geçirmişlerdir⁴⁰.

CHP'de bu iç yapılanmaların gerçekleştiği süreçte Türkiye'de de bir yarım askeri müdahale gerçekleşir. Bu muhtıra CHP içinde değişik sonuçlar doğurması açısından değerlendirilmeye değerdir. Muhtıra daha başlangıçta CHP içinde bir fikir ayrılığı yaratmıştır. Genel Başkan muhtırayı ilk önce demokrasiyi önleyen bir hareket olarak değerlendirmiştir⁴¹. İsmet İnönü'nün bu değerlendirmesi Bülent Ecevit ve arkadaşları tarafından hararetle desteklenmiştir. Buna karşın Kemal Satır ve arkadaşları özellikle de CHP'nin orduya yakın kanadı bu görüşü benimsememiştir. Böylece CHP'de 12 Mart Muhtırasıyla ilgili iki görüş belirmiştir. Genel Merkez ve PM muhtırayı olumsuz olarak değerlendirirken parti grubundan bir kısım üyeler muhtırayı reddeden bir yapıda olmamışlardır. İsmet İnönü, 15 Mart

³⁸ Kemal Satır, **CHP'de Bunalım**, Nüve Matbaası, Ankara, 1970, sf. 70

³⁹ Bkz; **Cumhuriyet-Milliyet-Tercüman**, 8 Temmuz 1970.

⁴⁰ **Tercüman**, 10 Temmuz 1970.

⁴¹ 15 Mart 1971 tarihinde toplanan CHP ortak grubunda İsmet İnönü 12 Mart muhtırasını demokratik hayatın gelişmesine imkan vermeyeceğini bildirerek; "*Ordunun hareketiyle parlamentonun çalışmasına imkan verilmiyor. Anayasa düzeninde hükümetin kurulması ve denetimi usulü rahnedar oluyor. Yapılan hareket fiilen parlamento hayatının işlemlerini imkansız kılmıştır. Şimdiden söyleyebilirim ki parlamento böyle bir baskı altında kaldıktan sonra artık görevini yapacak halde değildir. İcranın emri altında bulunan kumandanların tehdit edeceği veya tenkit edeceği ölçüye göre hükümetler kalacak veya kalmayacak, böyle bir düzen demokratik düzen değildir.*" demiştir

GÜRCAN BOZKIR

tarihinde muhtıranın demokrasiyi engelleyici bir yapıyı içerdiğini belirtirken bu görüşünü 16 Mart tarihinde değiştirmiştir⁴².

İşte bu yeni durum CHP'yi gerçekten ciddi bir biçimde karıştırmıştır. 21 Mart 1971 tarihi yolların ayrıldığı bir dönüm noktası olmuştur. İsmet İnönü, hükümete katılmayı isteyince Bülent Ecevit ve Genel Yönetim Kurulu toptan istifa etmiştir. Buna karşın ortak grup toplanmış ve konu oylanmıştır. İsmet İnönü'nün tehdit dolu sözlerine karşın 50'ye yakın milletvekili ve senatör karşı oy kullanarak Bülent Ecevit'e destek çıkmıştır. Bu davranış İnönü'nün artık her istediğini CHP grubuna kabul ettiremeyeceği şeklinde değerlendirilmiştir⁴³. Nitekim gruptaki bu yenilgiye karşılık Bülent Ecevit'in ve Genel Yönetim Kurulunun istifası nedeniyle yapılan genel sekreterlik ve Genel Yönetim Kurulu seçimini Bülent Ecevit'i destekleyen grup kazanmıştır⁴⁴. Bülent Ecevit bundan sonra çalışmalarını daha çok örgüt üzerine yoğunlaştırmıştır.

CHP'de içten içe olan kaynaşmalar 5 Şubat 1972 tarihinde toplanan ortak grupta bir patlama noktasına ulaşmıştır. İnönü burada yaptığı konuşmada eski genel sekreterini açıkça suçlamış ve Parti Meclisini ve Genel Yönetim Kurulunu "*Parti için meçhul, memleket için meçhul*" bir politika izlemekle suçlamıştır. İnönü, Parti Meclisi ve Genel Yönetim Kurulunu bir hizip olarak ilan etmiş, il kongrelerinde seçilen bu fikri destekleyenleri de "Hizip Destekçileri" olarak adlandırmıştır⁴⁵.

İnönü'nün bu sözlerine karşın Ecevit'in giderek güçlenmesi ve yapılan il ve ilçe kongrelerini Bülent Ecevit'e yakın isimlerin kazanması Kemal Satır ve arkadaşlarının harekete geçmesine neden olmuştur. Nisan 1972'de Kemal Satır ve arkadaşları kurultayın olağanüstü toplantıya çağırılması için imza toplamaya başlamışlardır Satır ve arkadaşları kongresini yapmamış illerin kurultaya eski

⁴² Genel Başkan İsmet İnönü, 15 Mart tarihinde muhtıranın demokrasiyi engelleyici bir yapıyı içerdiğini belirtirken bu görüşünü 16 Mart tarihinde değiştirmiştir. 15 Mart tarihinde geçici bir hükümet ve derhal bir seçim isteyen İnönü, 16 Mart tarihinde yaptığı konuşmada: "*Geçen 24 saat ülke için çok önemli bir dönemdir. Büyük hadiselerden sonra ne gibi ihtimaller belirebileceğini, bütün dünya ile birlikte biz de vatandaşlar olarak merak ediyorduk. Fakat size kalp huzuru ile söyleyebilirim ki bu geçen 24 saat içinde, Türkiye ulus olarak bünyesindeki sarsılmaz metanetinin bir defa daha örneğini vermiştir.*" diyerek geçici bir hükümet ve erken seçim isteğinden vazgeçerek bir reform hükümetinin, oluşturulması ve CHP'nin elinden gelen yardımı bu hükümete göstermesini istemiştir

⁴³ Ara dönem hükümetine üye verilip verilmemesi ve hükümetle ilişkilerin sürdürülmesi konusunda genel başkan tam yetki verilmesi hakkındaki önerge oylanmış ve oylama sonucunda İnönü tam yetkiyi almıştır. Yalnız bu oylama sonuçları itibarıyla CHP'nin geleceği açısından bazı gelişmeleri de gündeme getirmiştir. Oylamaya millet meclisi grubunda yer alan 142 milletvekilinden 121 milletvekili ve 34 üyeli Cumhuriyet Senatosu grubundan 29 senatör katılmış, milletvekillerinden 75 kabul 45 red, senatörlerden ise 21 kabul 5 red ve 3 çekimser oy çıkmıştır. Tercüman 22 Mart 1971

⁴⁴ Cumhuriyet , 23 Mart 1971.

⁴⁵ Tercüman , 6 Şubat 1972.

CHP VE ORTANIN SOLU

delegelerle katılmasını isterken, kongresini yapmış illerin de eski delegelerle kurultaya katılmasını savunmuşlardır⁴⁶.

İnönü, olağanüstü kurultay öncesi tavrını açık açık ortaya koymuş, kurultayın XX. Kurultay delegelerince gerçekleştirilmesini savunmuş, parti örgütüne gönderdiği genelgelerle kongreleri, toplantıları ertelediğini, Genel Yönetim Kurulunun il ilçe yönetim kurullarının tüzükten doğan yetkilerini, tasarruflarını durdurduğunu bildirmiş, parti merkezinde üç kişilik bir "Genel Başkanlık Bürosu" oluşturmuştur. 5 Mayıs 1972 tarihinde toplanması gereken kurultay İsmet İnönü'nün kalp spazmı geçirmesi yüzünden 6 Mayıs 1972 tarihinde toplanmıştır. İsmet İnönü kurultayı açış konuşmasında, Bülent Ecevit ve arkadaşlarından kurtulmak istediğini açıkça söylemiştir. Kemal Satır da İnönü'yü destekleyen bir konuşma yapmıştır. Kamil Kırıkoğlu ve Bülent Ecevit bunlara karşı kendi fikirlerini savunmuşlardır⁴⁷.

Güven oylamasından önce tekrar kürsüye gelen İsmet İnönü, kurultayın Parti Meclisi ve Genel Yönetim Kurulunu mutlaka değiştirmesini, kurultayın değiştirme kararı alırsa kendi listesinin hazır olduğunu bildirmiş, Bülent Ecevit'in kazanması halinde devlet düzeninin tehlikeye gireceğini sözlerine eklemiştir⁴⁸. Böylece İnönü güven oylaması öncesi bütün ağırlığını ortaya koymuş oluyordu. İsmet İnönü'nün "Ya ben ya o" yaklaşımına karşı kurultay 507'ye karşı 709 oyla Parti Meclisine güvenoyu vermiştir. Parti Meclisine güven oyu verilmesi sonrası İsmet İnönü 34 yıldan beri yürüttüğü genel başkanlıktan istifa etmiştir⁴⁹.

İsmet İnönü'nün istifasından 14 Mayıs 1972'de toplanan Genel Başkan Seçimi Kurultayı'na kadar geçen süreçte, parti içindeki gelişmeler bir "bekleyiş" bir "durgunluk" tan öteye gitmemiş, ancak bazı illerde ve ilçelerdeki bir kısım yöneticiler görevlerinden ayrılmışlardır. 14 Mayıs 1972 tarihinde tek bir gündem maddesiyle toplanan kurultaya yeni delegeler katılmıştır. İnönü ve Bülent Ecevit

⁴⁶ Kemal Satır, *CHP'de Bunalım*, Nüve Matbaası, Ankara, 1972, sf 41

⁴⁷ Bülent Ecevit, *Kurultaylar ve Sonrası*, Şark Matbaası, Ankara, 1972, sf 47; Bkz; *Milliyet-Cumhuriyet-Tercüman* 20 Nisan-5 Mayıs 1972 tarihli sayıları.

⁴⁸ Bu konuda bkz; *Milliyet-Cumhuriyet-Tercüman* , 7 Mayıs 1972.

⁴⁹ Parti Meclisine güven oyu verilmesi sonrası Genel Başkan İsmet İnönü 34 yıldan beri yürüttüğü genel başkanlıktan istifa etmiştir. İnönü'nün istifası şöyledir:

"Cumhuriyet Halk Partisi Merkez Yönetim Kuruluna

CHP V. Olağanüstü Kurultayının 7 Mayıs 1972 toplantısında verdiği karar sonucu olarak CHP Genel Başkanlığımdan çekildim.

Tüzüğün 28 inci maddesinin gerektirdiği işlemin kurulumuzca yapılması için saygularımı arz ederim.

İsmet İnönü" , Tercüman, 9 Mayıs 1972

GÜRCAN BOZKIR

muhafifleri kurultaya katılmamıştır. 1416 Kurultay üyesinden 913 kişinin katıldığı seçimde 826 oy alan Bülent Ecevit CHP Genel Başkanı seçilmiştir⁵⁰.

XXI.CHP Kurultayı sessiz ve sakin bir biçimde gerçekleşmiş, herhangi bir hizip çatışması olmamıştır. Ancak burada alınan kararlar ilerideki yapıyı oluşturması açısından üzerinde durulmaya değer konulardır. Bülent Ecevit tek aday olarak girmiş ve kolaylıkla genel başkan seçilmiştir. Yine aynı şekilde Parti Meclisi de rakipsiz tek liste olarak oluşmuştur⁵¹.

CHP'de Bülent Ecevit dönemiyle birlikte eski muhalifler birer birer ayrılmışlardır. Aynı daha önceki bölünmede olduğu gibi Cumhuriyetin anaç partisi CHP bir kere daha doğurgan yüzünü göstermiş ve içinden bir parti daha çıkarmıştır. Kemal Satır ve arkadaşları gerçek CHP sloganıyla Cumhuriyetçi Parti'yi kurmuştur. Böylece ortanın solu hareketinin başlangıcından sonra parti ikinci defa bölünmüştür⁵².

XXI. Kurultay sonrası CHP Parti Meclisi Ferit Melen Hükümeti'nden ayrılmayı kararlaştırmıştır. CHP Parti Meclisinin hükümetten ayrılma kararı yeni bir hükümet bunalımına yol açmamış, ancak eski genel başkan İsmet İnönü bu gelişme üzerine CHP'den istifa etmiştir⁵³. İsmet İnönü'nün istifasını hükümetteki partili bakanların ve bazı partili parlamenterlerin istifaları izlemiştir⁵⁴.

⁵⁰ Cumhuriyet , 30 Haziran 1972

⁵¹ XXI. Kurultay seçimler açısından değil parti tüzüğü değişiklikleri açısından değerlendirildiğinde önem arz etmektedir. Kurultayda tüzüğün 34. maddesi değiştirilmiş ve bazı değişiklikler gerçekleştirilmiştir. CHP tüzüğünde yapılan önemli değişiklikler şöyle sıralanabilir. 5.Maddeyle hükümete katılma, hükümetten çekilme yada hükümetten ayrılma kararına uymayan bakanların istifa etmiş sayılması, Parti Meclisi yetkilerinin genişletilerek hükümet kurmaya, hükümete katılmaya, hükümetten çekilmeye yada ayrılmaya Parti Meclisi'nin yetkili kılınması ve parti politikasının Parti Meclisince belirlenmesi , Disiplin kurullarıyla ilgili 44. madde ile "TBMM parti grupları Birleşik Disiplin Kurulu" ve "Birleşik Yüksek Disiplin Kurulu" adıyla iki yeni organın kurulması. Cumhuriyet , 30 Haziran 1972

⁵² Kemal Satır ve arkadaşları CHP'den istifa ettikten sonra aynı Güven Partisi olayında olduğu gibi yeni bir parti kurma çalışmalarına başlamışlardır. Kemal Satır ve arkadaşları Turhan Feyzioğlu ve arkadaşlarında olduğu gibi CHP'den ayrılış gerekçelerinde CHP'nin yolundan ayrılmasını belirtmişlerdir. CHP'yi aslında kendilerinin temsil ettiğini Kemal Satır parti kuruluş çalışmaları sırasında sık sık tekrarlamıştır. Kemal Satır ve arkadaşlarının CHP'den ayrıldıktan sonra ayrı bir parti kurma çalışmaları 4 Eylül 1972 tarihinde sonuçlanmıştır. Cumhuriyetçi Parti; CHP'den ayrılan Adana milletvekili Kemal Satır, Ağrı milletvekili Abdülkerim Beyazıt, Adana milletvekili Fazlı Güleş, Gaziantep milletvekili Ali İhsan Göğüş, İstanbul milletvekili Orhan Kabibay, Ankara milletvekili İbrahim Hakkı Hatipoğlu, İstanbul milletvekili İlhami Sancar, İzmir milletvekili Talat Orhan, Gaziantep milletvekili Muhittin Sayın, İstanbul senatörü Ekrem Özden, İstanbul senatörü Mebrure Aksoley, İzmir senatörü Necip Mirkelamoğlu, Kars senatörü Mehmet Hazer'in katılımlarıyla kurulmuştur. Bkz: Tercüman-Milliyet-Cumhuriyet , 5 Eylül 1972.

⁵³ 5 Kasım 1972 tarihli istifa mektubunda İsmet İnönü şöyle demektir:

CHP VE ORTANIN SOLU

Böylece CHP V. Olağanüstü kurultayı ve İsmet İnönü'nün istifası sonrası CHP'den 25 senatör ve 44 milletvekili ayrılmış, ayrılanların bir kısmı Kemal Satır başkanlığında Cumhuriyetçi Parti'yi kurarken bir kısmı da Bağımsız Halkçılar Grubunu oluşturmuştur. Bu ayrılanlar daha sonra hep birlikte toplanarak ortanın solu hareketine muhalefet ederek CHP'den ayrılıp Güven Partisi'ni kurmuş olan Turhan Feyzioğlu'nun liderliğinde Cumhuriyetçi Güven Partisi'ni oluşturmuşlardır⁵⁵.

Bülent Ecevit'in Önderliği ve Ortanın Solunda Cumhuriyet Halk Partisi

Bülent Ecevit önderliğinde 1965 yılında başlatılan "Ortanın Solu" hareketi bu şekilde partide bölünmelere yol açarak da olsa 1972 yılında CHP'ye tamamen hakim bir hale gelmiştir. Bütün bölünme ve ayrılma hareketlerine karşın CHP; "ortanın solu" programı ve Bülent Ecevit liderliğinde bildiği yoldan şaşmadan hareketine devam etmiştir.

Bu sürecin sonunda CHP küçülme ve oy kaybetme sonucuyla değil büyüme ve ülke partisi olma sonucuyla karşılaşmıştır. Nitekim CHP; Bülent Ecevit liderliğinde ve ortanın solu (Demokratik Sol) çizgisiyle girdiği 1973 seçimlerinden % 33.3 (3.570.585 oy 185 milletvekili) oy alarak 1965 ve 1969 seçimlerine göre büyük bir ilerleme sağlamış, 1977 seçimlerinde ise % 41.4 (6.136.171 oy 213 milletvekili) oy alarak demokrasi tarihimizde sol-sosyal demokrat oyların zirvesi olarak değerlendirilen bir başarıyı yakalamıştır. Ortaya atıldığı ilk andan itibaren hem parti içinden hem de parti dışından büyük bir eleştiri bombardımanına tutulan ortanın solu programı ve Bülent Ecevit yukarıda da belirttiğimiz sonuçlarla CHP'yi Türkiye'nin birinci partisi haline getirmiştir.

"CHP Genel Başkanlığına

12 Mart şartlarının nazik mahiyetini muhafaza ettiği bir zamanda parti politikasının memleket için sakıncalı gördüğüm şekil ve istikamette değiştirilmesi sebebiyle Cumhuriyet Halk Partisinden ayrılmış olduğumu bilgilerinize saygılarımla sunarım.

İsmet İnönü", Tercüman , 5 Kasım 1972

⁵⁴ İsmet İnönü'nün istifasını hükümetteki partili bakanların ve bazı partili parlamenterlerin istifaları izlemiştir. CHP'den istifa edenler; Nermin Neftçi, Muammer Erten, Mustafa Kemal Palaoğlu, Naci Yıldırım, Hasan Ali Gülcan, Salih Zeki Altunbaş, Yusuf Ziya Yılmaz, Mustafa Kaftan, Hayrettin Hanağası, Ali Rıza Uzuner, Ahmet Güner, Lebit Yurtoğlu, Sadı Koçaş, Şevket Adalan, Osman Yeltekin, Nejat Çuhadarlı, Mustafa Boyar, Hayri Mumcuoğlu, Şevket Asbuzoğlu, Aslan Bora, Mehmet Rıza Işıtan, Salim Hazerdağlı, Nurettin Akyurt, Sadık Artukmaç. Bkz; Tercüman-Milliyet- Cumhuriyet , 5-20 Kasım 1972

⁵⁵ 2 Mart 1973 tarihinde bir araya gelen Milli Güven Partisi, Cumhuriyetçi Parti ve Bağımsız Halkçılar Grubu üyeleri bir toplantı yaparak " Atatürkçü Güçbirliği Cephesi" adıyla bir bildiri yayınlarak birleşme kararı almışlardır. 3 Mart 1973 tarihinde toplanan MGP Olağanüstü Kurultayı'nda birleşme kararı alınmış ve aynı gün yapılan MGP III. Büyük Kongresinde birleşmeler gerçekleşmiş ve partinin ismi birleşme sonrası Cumhuriyetçi Güven Partisi olmuştur. Bkz; Milli Güven Partisi Cumhuriyetçi Parti ve Bağımsız Halkçılar'ın Güçbirliği Bildirisi , Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1973, sf 1-4, Tercüman-Milliyet- Cumhuriyet 4 Mart 1973.